

3. Tvorba programu

Po vyhodnotení vedeckých faktov a skúseností, po analýze podkladov stratégie, po definovaní kľúčových slov a spojení je ďalším krokom v procese implementácie školského preventívneho programu vytvorenie programu a plánovanie. V tejto kapitole sa zameriame na nasledujúce otázky:

Aké špecifické požiadavky, zložky a charakteristiky sú dôležité pre implementáciu efektívneho školského preventívneho programu so zreteľom k obsahu, plánovania a organizácie?

Pre školy je dôležité vytvoriť preventívnu drogovú stratégiu ako súčasť školského preventívneho programu. Preventívna drogová stratégia poskytuje školám možnosť jasne definovať postoj a filozofiu podchytenia drogovej prevencie. Proces tvorby stratégie môže byť pre zamestnancov, študentov, rodičov a ostatných dôležitou vzdelávacou metódou (pozri tiež 5. kapitolu). Počas tvorby konkrétnej stratégie je dôležité zahrnúť do tohto procesu všetkých partnerov školskej komunity, aby sa zabezpečilo, že sa budú reflektovať lokálne potreby a partneri budú mať zaangažovania. K užitočnej expertíze môžu prispieť špecializované pracoviská ako napr. lokálni drogoví preventívni experti, učitelia-poradcovia, liečebné pracoviská pre alkoholovú a drogovú liečbu a polícia. Polícia poskytuje poradenstvo pre zamestnancov školy a podieľa sa na vyhodnocovaní ako škola plní zákonné požiadavky, jednak v spojení so školskými osnovami a jednak s prípadmi drog.

Školy si nemusia vytvoriť svoj vlastný program. Často môžu použiť existujúci program a jednoducho si ho prispôbia pre svoje potreby. Avšak, škola by si mala ujasniť, aké sú explicitné príčiny pre zavedenie školského drogového preventívneho programu, definovať ciele a úlohy a naznačiť aký druh filozofie a prístupu hľadá.

Tu vystupujú do popredia dva kľúčové elementy, ktoré je potrebné definovať v školskej drogovej preventívnej stratégii: protidrogová výchova a riešenie drogových prípadov. Niektoré školy môžu považovať za užitočné mať dve odlišné stratégie vzťahujúce sa ku každej z týchto oblastí. Iné školy uprednostňujú jednu stratégiu pokrývajúcu oba elementy.

3.1. Drogová prevencia v škole – medzi úspechom a porážkou

Množstvo manuálov, príručiek, dokumentov a článkov, ktoré sú k dispozícii, opisujú najlepšie príklady z praxe ako organizovať a realizovať drogovú prevenciu. Množstvo programov je zacielených na mládež v školách. Napriek tomuto faktu, sa iba malá pozornosť venuje špeciálnym okolnostiam, s ktorými škola musí rátať.

Školy sú efektívne „miesta“ kde sú organizovaným spôsobom zhromažďované veľké skupiny mladých ľudí, za účelom získavania informácií a vedomostí. To robí zo školy ideálne miesto na odovzdávanie vedomostí a zručností. Ale škola je tiež sociálnou komunitou so svojim vlastným systémom fungovania. Drogová prevencia je v mnohých krajinách povinný predmet v školských osnovách. Ale školy nie sú vždy najlepším miestom na sociálne učenie. Vzdelávací systém a školská organizácia často nie sú pripravené začleniť viacero vyučovacích a vzdelávacích metód a činností tak, ako si to vyžaduje program prevencie, ktorý je škole ponúkaný. Implementácia si vyžaduje čas, zamestnancov a flexibilitu v manažovaní školy a to nie je vždy možné. Na druhej strane, školy často jednoducho nemajú čas vytvoriť si vlastný program, ktorý si vyžaduje špecifické vedomosti o látkach a ich efektoch v kombinácii so sociálnymi zručnosťami.

To je dôvodom, prečo je dôležité, že v drogových preventívnych programoch (ďalej programy) na školách sa berú do úvahy špeciálne podmienky, ktoré odlišujú školy od iných organizácií. Program v školách by mal byť časovo efektívny a ľahko realizovateľný.

Pre školu by mal byť tiež výhodný vedľajší efekt programu. To je odpoveď na otázku, prečo sú projekty zamerané na životné zručnosti atraktívne: sú zamerané na základné rozvíjanie zručnosti študentov a – keď sú úspešné – položia základ zodpovednému a zdravému správaniu mladých ľudí. V kapitole 3.4. vám poskytneme niektoré podrobné informácie o projektovaní programu zameraného na životné zručnosti.

Konštruovanie programu

Aby bol program efektívny, je potrebné ho konštruovať na konkrétne sociálne prostredie, v ktorom bude realizovaný. To znamená, že taký program si vyžaduje náležitú analýzu aktuálnej situácie, kde je potrebné vziať do úvahy existujúce potreby, problémy a požiadavky súvisiace s drogovou problematikou a drogovou prevenciou v škole. Efektívny program by mal mať jasné, špecifikované a realistické ciele a úlohy, s implementačnou stratégiou prispôbenou na špecifiká školského prostredia a jej populácie. A nakoniec, by mal obsahovať vnútorný proces spätnej väzby pomocou monitoringu a/alebo evaluácie programových činností.

Významným činiteľom spoločenského a politického systému, v ktorom škola funguje, sú kultúrne názory a dôvera lokálnej komunity. Pred výberom alebo vytvorením vlastného programu, by škola mala prejsť procesom, ktorý identifikuje, aký druh programu skutočne potrebuje. Aby sa to tak stalo, je potrebné zodpovedať množstvo otázok, aby si vyjasnil aktuálny stav a stav, ktorý chce dosiahnuť.

Popis existujúceho stavu

- Máte na škole nejaké relevantné smernice – pravidlá drogovej prevencie – interné alebo externé? Ak áno, sú oficiálne?
- Má škola drogový preventívny program?
- Ak áno, obsahuje informácie o vplyve užívania drog (vedomosti, postoje, správanie, krátkodobé, dlhodobé, druhy drog, experimentálne a problematické užívanie)
- Aká je súčasná filozofia drogového preventívneho programu (ďalej DPP)(abstinencia, životné zručnosti, iné)?
- Akou mierou sa koncepcia projektu hodí ku koncepcii školy?
- Zahŕňa projekt program zamestnancov aj študentov?
- Ako škola rieši návykové užívanie drog v praxi? Je súčasným cieľom pokračovať v tejto stratégii a je stále podstatná?
- Kto podporuje stratégiu (riaditeľ, učitelia, rodičia, študenti a pod.)?
- Rozhádzate sa s názormi o stratégii programu? Ako sú vyjadrované (riaditeľom, učiteľmi, rodičmi, študentmi)?
- Majú ľudia v škole (učitelia, nepedagogický pracovníci a istá časť rodičov) dostatok zručností ako reagovať na problémy správania súvisiace s drogami?
- Ako sú doteraz rozdelené úlohy drogovej prevencie a ako škola rieši drogové prípady? Sú konkrétni ľudia poverení riešiť tieto problémy (riaditeľ, študentský poradca, triedny učiteľ, iní ľudia a pod.)? Ak áno, ako sa to deje – (osobná angažovanosť alebo sú poverení úlohou)?
- Ako sú formulované a prezentované postoje a reakcie vo vzťahu k užívaniu drog (školský časopis, výročná správa, popis školy, domovská stránka na internete atď.)
- Vládne v škole otvorená klíma, ktorá podporuje diskusiu o problémovom správaní a drogách?
- Majú ľudia v škole (učitelia, nepedagogický pracovníci a nejaká časť – rodičov) pocit, že sú, v tejto chvíli, dostatočne informovaní o drogách?

- Aké protichodné sú názory s ktorými sa stretávate (utajovanie prípadov, úplne otvorená diskusia a pod.)?
- Aké máte v súčasnosti využiteľné zdroje na riešenie problémov v spojitosti s obsahom programu (externé kontakty ako je napr. poradenské centrum, vyučovací materiál, ponuka dialógu)?

Aké požiadavky by mali byť zahrnuté do protidrogového programu

- Ciele a úlohy drogovej prevencie v škole
- Filozofia (stratégia) podchytenia drogovej prevencie
- Osnova obsahu protidrogového preventívneho programu (napr. aký druh protidrogového programu sa bude vyučovať v tom ktorom veku?), aká je objektivnosť informácií?
- Na aké látky je program zameraný a prečo (drogy, alkohol, tabak, legálne alebo nelegálne látky)?
- Ako budú osnovy vyučované? Tu sa kladie význam na to, že drogová prevencia musí študentom zvyšovať ich vedomosti a pochopenie dôsledkov v súvislosti s drogami. To zahŕňa rozvíjanie vhodných (primeraných) životných skúseností, tak aby sme mohli erudovane rozhodnúť a mali možnosť preskúmať rozličné postoje a hodnoty. Pri dosahovaní týchto cieľov je najefektívnejšie interaktívne vyučovanie a učenie sa stratégiám.
- Aká by mala byť cieľová skupina (I. alebo II. stupeň ZŠ, triedy, vekové skupiny, rizikovní žiaci alebo všetci študenti)?
- Kto bude hlavným realizátorom projektu (učitelia, rovesníci, preventisti, polícia, rodičia)? Kto bude vyučovať drogovú prevenciu? Vhodní sú : tímový špecialista, externí experti alebo rovesnícky koordinátori.
- Kto bude zodpovedný za vedenie tvorby programu a bude zabezpečovať jeho pravidelnú kontrolu a aktualizáciu?
- Aké prostriedky sú k dispozícii na podporu protidrogového programu, v škole aj mimo nej?
- Aká by mala byť frekvencia programu (ako často, koľko mesiacov, koľko opakovaní)?
- Mal by program zahŕňať monitoring a evaluačné prvky (čo sa bude merať, ako, kto a pre koho, metódy, vedecká úroveň, ako často, kedy v priebehu projektu)?

Na množstvo otázok, ktoré sa zaoberajú analýzou aktuálnej situácie, môže odpovedať škola sama a my teda doporučujeme, aby škola použila metódy a prostriedky uvedené v kapitole 5.1. Hodnotenie aktuálnej situácie by malo byť spoločnou snahou všetkých zainteresovaných.

Za potrebné alebo žiadúce považujeme zapojiť do hodnotenia externých „poradcov“, ktorí by mohli fungovať ako nezávislí konzultanti. V ďalšej kapitole sa popisuje typ, rola a výber poradcov, ako aj obsah dotazníka pre školy, ktorý môžeme použiť ako odporúčania pri výbere.

3.2. Mediátori a poradcovia programu

Veľa programov nevytvárajú, nerozvíjajú alebo nerealizujú školy samé. V mnohých prípadoch sa pri výbere, implementácii a hodnotení týchto programov konzultuje s externými odborníkmi alebo poradcami. V tejto príručke, sa na nich budeme pozerat' ako na mediátorov. Vyberajú a stanovujú si ich samé školy, alebo sú im pridelení.

Mediátori v programe hrajú dôležitú úlohu. Majú špecifické, ale často zmiešané role iniciátorov, odborníkov na protidrogovú prevenciu a lektorov. Množstvo mediátorov má záujem o aktuálny výber programu. To nie je prekvapujúce, ak mediátori často lipnú na programe alebo špecifickom prístupe, ktorý tvorí dôležitú časť ich práce.

Prečo zapojiť mediátorov?

Dôvody prečo školy zapájajú externých poradcov alebo odborníkov v programe sa menia od školy ku škole a od krajiny ku krajine. Niektoré hlavné dôvody pre zapojenie týchto odborníkov sú:

- **Nedostatok odbornej znalosti:** školy nemajú požadované vedomosti o drogách a drogových závislostiach a ich eliminácii;
- **Potreba „kritického“ priateľa:** škola potrebuje mať kritického priateľa, ktorý zhodnotí fungovanie školy a jej stratégiu a ponúka konštruktívnu kritiku ako nezaskvätený;
- **Čas a efektívnosť nákladov:** škola často nemá čas a peniaze vytvoriť si svoj vlastný program.
- **Povinná účasť:** štátne orgány často ukladajú štandardy pre programy drogovej prevencie, ktoré musia byť realizované. Obvykle sú školám pridelené pomáhať pri realizácii týchto požiadaviek a aktivít určité agentúry alebo poradcovia.

V programe sa vyskytujú dve kategórie externých (dočasných) odborníkov. Prvá kategória pozostáva z poradcov, ktorí sú zapojení ako externí partneri pri realizácii programu. Druhú kategóriu tvoria hostia, pozvaní prednášatelia, rovesnícki koordinátori, bývalí narkomani, polícia a atď. Títo mediátori podávajú informácie a/alebo sa pokúšajú vplývať na názory a postoje študentov opisovaním osobných skúseností s toxikomániou alebo drogovou závislosťou.

3.2.1. Typy protidrogových poradcov

Škola si môže vybrať zo širokého množstva poradcov. Niektoré typy poradcov sú uvedené v tabuľke.

Tabuľka 3.1.
Typy preventívno-drogových poradcov.

Typ	Rola	Komentár
Odborník na drogy a drogové závislosti	Títo odborníci poskytujú znalosti a know-how o drogách a drogových závislostiach. Sú tzv. „obsahoví“ pracovníci protidrogového programu. Tento typ odborníka kombinuje svoje znalosti s rolou trénera alebo vedúceho.	Odborníci na poli drog a protidrogovej prevencie, sú jednými z najbežnejších typov mediátorov: môžu to byť pracovníci oblastného centra pre podporu zdravia alebo – v niektorých projektoch – policajti špecializovaní na drogovú prevenciu. Jednou nevýhodou alebo problémom je, že títo poradcovia nie vždy majú vedomosti špecifického školského prostredia.
Odborník na protidrogovú prevenciu na školách / protidrogový vzdelávací poradca	Tento typ odborníka neposkytuje iba znalosti a know-how o drogách a drogových závislostiach, ale tiež má vzdelávacie zručnosti o vládnych smerniciach a nariadeniach a zásadách riadenia protidrogovej politiky mládeže.	Tento typ mediátorov sa vyskytuje často v krajinách a regiónoch, kde má protidrogová prevencia v škole prioritu a je súčasťou štrukturálnej politiky podpory zdravia mládeže. Títo mediátori sú zvyčajne zamestnaní vo (lokálnymi) vládnych štruktúrach (kde sú viazaní vládny nariadeniami), alebo sú súčasťou súkromných (neziskových) organizácií, kde ich spája špecifický prístup alebo program.
tréner / lektor	Tréner /lektor školí školských zamestnancov	Tento typ pomáha škole pri praktickej

	a dobrovoľníkov v jednotlivých oblastiach ako je : manažment, realizácia, praktické cvičenia atď.	implementácii programu, vrátane školení zamestnancov školy, rodičov a rovesníkov, atď.
Konzultant protidrogovej prevencie	Množstvo programov vytvárajú a predávajú súkromné nadácie alebo spoločnosti, ktoré škole ponúkajú platený servis. Konzultanti poskytujú informácie a rady ako pripraviť, realizovať a/alebo zlepšiť protidrogový program.	Vo všeobecnosti konzultanti majú rozsiahle vedomosti o programe a /alebo zo svojej špecializácie. Často nie sú pričlenený k (lokálnymi) štátnym inštitúciám pretože svoju prácu majú zaplatenú – poskytujú presne tú službu, ktorú škola požaduje. Nevýhodou je, že ich honorár je zvyčajne veľmi vysoký, že sú v projekte zapojení len na určitú dobu a často sú spájaní so špecifickým prístupom alebo špecifickým protidrogovým programom.
Etický a náboženský poradca	Etický poradca môže byť predstaviteľ náboženskej komunity alebo iný odborník ako sociológ alebo vedúci predstaviteľ komunity. Práca etického poradcu je daná špecifickým záujmom alebo náboženským prostredím, často v zhode s cieľmi a úlohami školy a jej stratégiou. Veľa škôl je spojených alebo funguje na základe náboženských alebo iných filozofických princípov.	Drogová prevencia sa zvyčajne neuskutočňuje v hodnotovo slobodnom prostredí. Veľa škôl v Európe má „privátnu“ štruktúru, teda takú ako ju prezentujú rodičia alebo nadácie, ktoré školu riadia. Akokoľvek etickí alebo náboženski poradcovia môžu podporovať a iniciovať role, týkajúce sa programu, ich záujmy v mnohých prípadoch sú v normách a hodnotách, ktorým sa prikláňajú a hlásajú ich. Toto nemusí byť vždy v zhode s efektívnym prístupom drogovej prevencie.
Kritický priateľ	Kritický priateľ je osoba, ktorej dôverujeme, ktorá sa pýta provokatívne otázky, poskytuje údaje na overovanie cez iný objektív a ponúka kritiku práce ako priateľ. Kritický priateľ potrebuje čas, aby plne porozumel obsahu práce a výsledkom, ktoré chcú osoby alebo skupiny dosiahnuť. Priateľ je advokátom úspechu tejto práce (Costa a Kilick, 1993, s.22).	Mať kritického priateľa je pre školu prínosom v tom, že nadobudne pohľad z vonkajšej perspektívy, posúdenie a spojenie so širokou oblasťou vedomostí. Externá podpora a budovanie siete osvietenými očami môže byť náročná a motivačná. Kritický priateľ je výkonná koncepcia, možno že pre prirodzené napätie: priatelia vnúšu vysoký stupeň bezvýhradného pozitívneho hodnotenia, zatiaľ čo kritika môže byť podmienená, niekedy negatívna a netolerantná k zlyhaniu (MacBeath and Schratz et al., 2000, s.158)
Externý posudzovateľ	Externí posudzovatelia sú profesionálni konzultanti, vymenovaní vládou na evaluáciu, vedecko – výskumná inštitúcia, participatívny výbor (tvorený z reprezentantov účastníkov, vrátane študentov, učiteľov a rodičov). Ich úlohou je monitorovať a /alebo evaluovať postup preventívneho programu, často na základe štandardných alebo kriteriálnych zásad, úloh a očakávaných výsledkov.	Keďže školské preventívne programy sú financované štátom, rodičmi alebo inými organizáciami, títo si vyžadujú, aby sa sledovala efektívnosť a vplyv programu. Veľa z týchto sponzorov trvá na tom, aby posudzovateľom bol externý pracovník, ktorý urobí nezávislé posúdenie a priamo im to oznámi.

Aby sa zaistil dobrý vzťah a spolupráca medzi školami a sprostredkovateľmi je dôležité, aby škola poznala s akými ľuďmi spolupracuje a čo môže očakávať od ich spolupráce s nimi. Na druhej strane, mediátor musí vedieť čo sa od neho očakáva a v akom rozsahu môže pôsobiť. Mediátori si musia byť vedomí vplyvu, ktorý využijú v škole, pretože sú často najímaní ako „odborníci“. Dolu uvedený prehľad by mohol pomôcť školám vybrať (typ) takého poradcu preventívneho programu, ktorý sa najlepšie hodí do ich školy.

3.2.2. Výber poradcu protidrogového programu

Tento prehľad by mal pomôcť školám, ktoré plánujú alebo majú doporučené angažovať externých poradcov pri tvorbe a realizácii protidrogového programu. Osnova predpokladá, že škola si vyberá svojho vlastného poradcu a pred výberom partnera sa chce detailne zorientovať. V mnohých prípadoch poradca drogovej prevencie kontaktuje školu s cieľom vytvoriť a viesť program. Niekedy je to preto, lebo je to ich zamestnanie, ako napr. pracovník pre podporu zdravia školách v danom regióne, v iných prípadoch to môže byť

nezisková organizácia NGO, ktorá má preventívny program, ktorý by chcela škole prezentovať.

I keď je protidrogový poradca doporučený úradmi, je stále dôležité prejsť si rôzne body osnovy výberu. Aj keď škola nebude schopná vybrať svojho poradcu nezávisle, postup objasní vzájomné očakávania a vzájomný vzťah.

I. Predvýberová fáza

V tejto fáze sa škola snaží identifikovať príčiny, potreby a problémy, ktoré sú podkladom pre želanú realizáciu protidrogového programu v ich inštitúcii. Ďalej sa skoncipujú požiadavky a očakávania, ako je prehľad dostupných prostriedkov.

Tento proces sa uskutočňuje krok za krokom:

- 1. Určenie požiadaviek :** zadefinujte problém a požiadavku (v 5. kapitole je uvedený stupňovitý model klasifikovania požiadaviek).
- 2. Objasnenie školskej filozofie a kultúry:** diskutujte a vyjasnite si vopred aký typ protidrogovej stratégie sa hodí k vášmu typu školy, jej spôsobu fungovania a sociálnej klíme.
- 3. Programové požiadavky:** na základe potrieb definujte „programové požiadavky“, ktoré môžete použiť ako kritéria výberu programu a k výberu externého poradcu. Neočakávajte „rýchly výsledok“ programu. Formulovanie školskej protidrogovej politiky (mala by obsahovať informácie, pravidlá a rady o drogách a drogovej závislosti v škole) sa môže zdať relatívne ľahké, ale vyžaduje si čas, úsilie a komunikáciu, tak aby bola rešpektovaná všetkými v škole.
- 4. Sloboda výberu:** rozhodnite sa či, a čo, je dôležité pre školu: či si slobodne vyberiete svoj vlastný postup a program, alebo či musíte prevziať program alebo postupy, ktoré stanovujú štátne orgány?
- 5. Zoznam a prehľad:** vytvorte inventár existujúcich programov protidrogovej prevencie, ktoré sú k dispozícii z verejného servisu a z súkromných organizácií.
- 6. Možné zdroje:** vopred si stanovte rozpočet, ktorý budete mať k dispozícii na program a na zaplatenie externých poradcov. Môžete nájsť ďalšie financovanie? Tiež si určite, koľko času je k dispozícii pre program. Ak má škola obmedzený čas (a nechce venovať veľa času programu), mohol by byť vybraný komplexnejší program, v ktorom majú veľkú úlohu externí poradcovia.
- 7. Participácia školy ako celok:** stanovte si, kto zo školy sa bude zúčastňovať výberu programu a kto bude rozhodovať.

II. Fáza výberu

- 1. Výber kandidátov na poradcov:** na základe analýzy vhodných programov a projektov, ktoré spĺňajú kritéria odvodené z odpovedí na vyššie uvedené otázky by sa malo na tieto kritéria prihliadať aj pri výbere poradcov do programu.
- 2. Usporiadanie stretnutia:** zorganizujte stretnutia medzi výberovým tímom školy (reprezentujúci všetky skupiny v škole) a poradcami. Všetkým položte rovnaké otázky, aby ste mohli porovnať odpovede.

Príklady otázok:

- Kto je poradca, odkiaľ pochádza? Požiadajte ho o životopis.
- Aký je jeho postoj k drogám, k drogovej závislosti a preventívnym programom?
- Aké služby a rady poradca poskytuje? Požiadajte ho o príklady a dokumenty.
- Je poradca nezávislý alebo má prepojenie alebo vzťah k niekomu zo školy (napr. priateľ riaditeľa)?

- Požiadajte o referencie z iných škôl a vyžiadajte si závery a výsledky predošlých intervencií.
- Požiadajte poradcu o dôkazy efektívnosti jeho prístupu.
- Spýtajte sa poradcu, kto je jeho hlavný konkurent.
- Všímajte si prejavy neverbálnej komunikácie poradcu. Či sa vyjadruje jasne, či je otočený iba k jednému členovi výberovej komisie a hovorí iba jednej skupine účastníkov školy (pravdepodobne to nie je osoba so širokým prehľadom a komunikačnými zručnosťami).

3. Vyberte poradcu: na základe odpovedí na tieto otázky sa pokúste vybrať poradcu, vezmite do úvahy rozhovory, vhodné programy a ich ciele a úlohy a možné zdroje (kapacity) školy. Výber by mala urobiť výberová komisia a, ak je to možné, na základe vzájomného (spoločného) súhlasu.

III. Po výbere

- 1. Dohoda:** keď je poradca vybraný, uistite sa, že v zmluve sú uvedené aj ciele a úlohy jeho práce a očakávané výsledky, aby ste sa vyhli neskoršiemu nedorozumeniu o úlohách a roly poradcu preventívneho programu.
- 2. Návrh plánu a časového harmonogramu:** požiadajte poradcu, aby načrtnol projektový plán, vrátane jednotlivých krokov programu a časový harmonogram jednotlivých fáz.
- 3. Vstup zo strany školy:** vopred sa poradcu spýtajte aké informácie, zdroje a vstupy by mala škola dodať k realizácii programu.
- 4. Dôsledky:** spýtajte sa poradcu, aké možné negatívne alebo neočakávané dôsledky sa môžu objaviť ako dôsledok realizácie programu.
- 5. Dôvernosť:** je nutné aby, tak ako ostatní zamestnanci v škole, dodržiaval a garantoval aj externý poradca právo na súkromie a dôvernosť v súvislosti s drogami, drogovou závislosťou a prevenciou.
- 6. Hodnotenie:** vytvorte si s poradcom predbežné hodnotenia programu. Odhaľte silné a slabé miesta programu a v jeho realizácii (pozri kapitolu 6.a 7.). Ak je potrebné, prispôbte program a zmeňte poradcu. Prekontrolujte písomnú dohodu: skontrolujte, či boli splnené ciele a úlohy a či je dodržiavaný časový harmonogram. Poradca by mal objasniť, prečo niektoré aktivity presunul alebo zmenil. Zmena nie je zlá, pokiaľ ju poradca môže zdôvodniť a úlohy programu sú stále jasné a dosiahnuteľné.
- 7. Podporovať rozvoj a kontinuitu:** program je dlhodobý proces, pretože do školy každý rok začínajú chodiť noví žiaci. Nie je vždy isté, že poradcovia programu môžu poskytovať rady a podporu taký dlhý čas. V niektorých krajinách, dostali špecializované zariadenia za úlohu poskytovať štrukturálnu podporu preventívnym aktivitám v školách v ich regióne. Ale najlepším spôsobom je začleniť preventívne aktivity do výchovno-vzdelávacích plánov. Poradcovia programu by mali školu povzbudzovať, aby si osvojila aktivity a stratégie. Poradcovia by mali byť schopní a ochotní pomáhať škole realizovať túto úlohu.

Dôležité:

Škola má kontrolu nad priebehom programu. Škola je zodpovedná za vzdelávanie a duševnú pohodu svojich študentov a zamestnancov. Táto zodpovednosť nemôže byť prenesená na externého poradcu. Z tohto dôvodu škola potrebuje ustanoviť koordinátora, ktorý je tiež kontaktom pre všetky osoby zo školy i mimo nej.

3.2.3. Mediátori, ktorí sú súčasťou programu

V mnohých programoch, si škola pozýva ľudí ako prednášateľov alebo odborníkov na špecifické oblasti, jedným z príkladov je bývalý narkoman.

Účast' polície

V mnohých programoch sú do tried pozívaní policajti, aby prednášali programy. Jedným z najrozšírenejších programov je D.A.R.E. – Program protidrogovej odolnosti, ktorý prebieha vo veľkom množstve škôl v USA a UK. Podobné projekty sú v Holandsku (Správaj sa normálne, prečo nie?) a v Belgicku, hoci tieto zvyčajne majú širší záber. Vedecký výskum ukázal, že efektívnosť týchto programov je obmedzená. Narkománia sa neznižuje a vytvára sa zmätok medzi študentmi o úlohe polície. Je to trochu kontroverzné, že policajti robia protidrogovú výchovu, v ktorej hovoria študentom o užívaní ilegálnych drog, zatiaľ čo v rovnakom čase reprezentujú zákon zakazujúci mladým ľuďom akékoľvek užívanie drog. Tam, kde polícia pracuje striktnie v medziach zákona, jej posolstvo je vždy : „Povedz nie drogám“, prístup, ktorý sme ukázali, že je neefektívny.

Bývalý narkoman

Školy niekedy do tried pozývajú ex-narkomanov ako súčasť taktiky vystrašenia. Ideou je, že študenti, ktorí užívajú drogy by mohli skončiť ako títo bývalí narkomani. V tomto type intervencie, sú bývalí narkomani často veľmi motivovaní podporovať život bez drog. Hoci, bez náležitého kontextu a účelu takejto prezentácie, tento typ preventívnej aktivity nemá vôbec efekt alebo brzdiaci efekt. Väčšina mladých ľudí vidí narkomanov (zvlášť na heroíne) ako skrachovancov. Brzdiacim efektom môže byť, že hoci ex-narkoman tvrdí, že drogy sú veľmi zlé pre ľudské zdravie, on sa zrejme zachránil, čo môže spôsobovať menšiu obavu medzi študentmi o nebezpečenstve užívania drog.

Účast' rovesníkov

Ďalším príkladom mediátorov, ktorí môžu byť súčasťou programu sú rovesníci. Ako je uvedené v 2. kapitole, rovesníci môžu zvýšiť efektívnosť programu

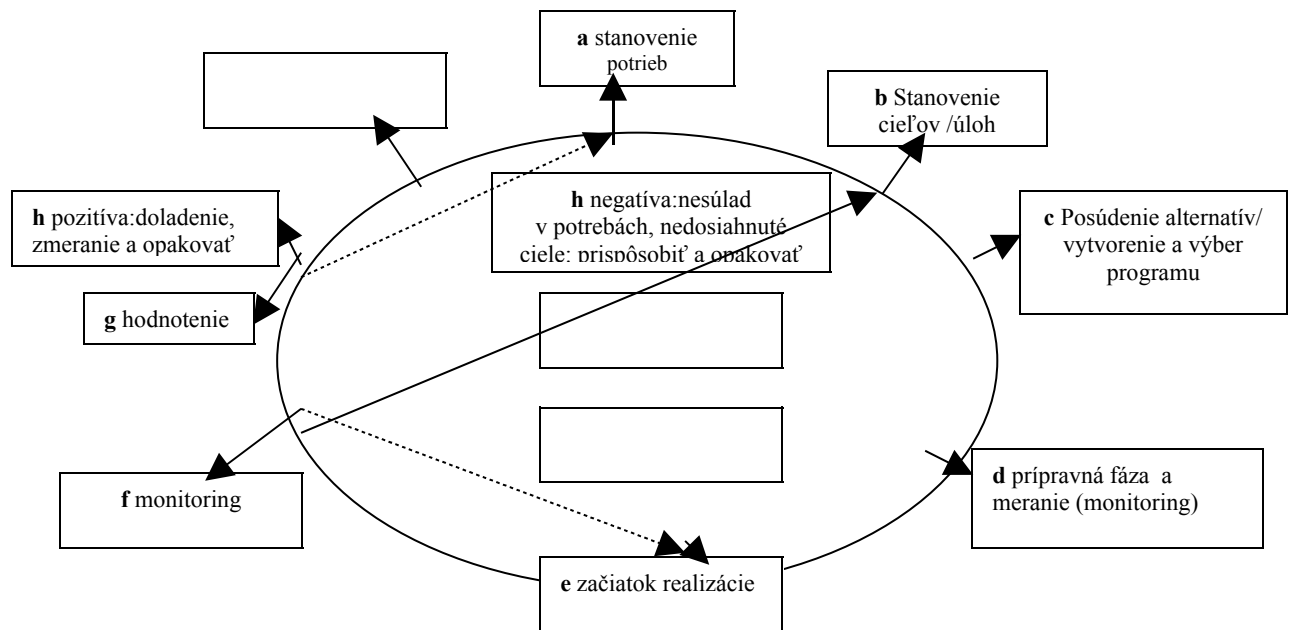
Niektoré typy rovesníkov, napr.:

- **rovesnícka podpora** – študenti si navzájom pomáhajú (napr. starší študent si „adoptuje“ mladšieho študenta v škole), v tejto role je starší žiak zdrojovou a feedbackovou osobou pre mladšieho študenta.
- **rovesnícki poradcovia** – študenti, ktorí majú nejaký výcvik v oblasti drog a drogového užívania, fungujú ako kontaktné miesto alebo ombudsman v škole (napr. plnia mediačnú rolu medzi študentmi a učiteľmi).
- **rovesník – edukátor** – študenti v roli rovesníckych vedúcich, ktorí majú výcvik v oblasti drog a drogového užívania, ale tiež výcvik v niektorých základných edukačných zručnostiach. Môžu pracovať ako edukátori preventívnych programov, napr. pri diskusiách v triede alebo inde, pri mimovyučovacích aktivitách.

3.3.Plánovanie

Len čo je aktuálna situácia a prvé úlohy budúceho programu podrobne rozplánované, prichádza na rad konkrétne plánovanie výberu a realizácie programu. Na obr. 3.1. uvádzame „plánovací kruh“, ktorý môžeme použiť ako model pre rôzne stupne plánovania. Kruh je podobný plánovaciemu kruhu pri plánovaní postupov alebo projektovaní plánov. V mnohých aspektoch sa plánovanie a realizácia programu prekrýva s projektom manažmentu.

Obr. 3.1.
Plánovací kruh preventívneho programu

a/ Stanovenie potrieb

Aký je dôvod alebo potreba pre zavedenie programu v škole? Táto otázka má čo do činenia s dôvodmi, prečo škola požaduje preventívny program. Primárne záujmy školy sa budú vždy orientovať na duševnú pohodu jej žiakov a ostatných zamestnancov a nerušený priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu. Potreba preventívneho programu by preto mohla byť :

- výskyt jedného alebo viacerých drogových prípadov v škole (študenti užívajúci alkohol, tabak alebo iné drogy na školskej pôde)
- škola má pokyn z nadriadenej inštitúcie takýto program zrealizovať
- obavy rodičov o drogovom užívaní svojich detí
- študenti naznačujú, že by chceli získať informácie o drogách, ktorým čelia
- škola to považuje za dobrú myšlienku a svoju povinnosť zaistiť takýto program

b/ Stanovenie cieľov

Aké by mali byť ciele programu a prečo práve tieto úlohy? Ako si škola želá vyjadriť svoj názor a stratégiu na drogové užívanie? Škola by mala myslieť na otázku, kto určí úlohy prevencie vo svojej inštitúcii. Ak je to externá štruktúra, škola by mala uvažovať v realistickej úrovni týchto úloh: napr. v množstve národných protidrogových stratégií sa stanovili kvantitatívne ciele na redukciiu užívania drog medzi mladými ľuďmi (vrátane alkoholu a fajčenia). Ak sú školy zodpovedné za splnenie týchto cieľov a nesplnia očakávanú redukciiu, aké to bude mať dôsledky? Nedosiahnutie kvantitatívnych požiadaviek neznamená, že program dopadol zle. Program môže byť efektívny ale ciele nie. Zákonnodarcii a ostatní, ktorí stanoviiu takéto ciele pre školy, by si mali byť vedomí takejto možnosti.

Ciele prevencie môžu byť:

- vytvoriiť pravidlá a predpisy pomocou preventívnej politiky v škole (pozri príklad v kapitole 3.1.)
- poskytnúť vedomostí a informácií o látkach a nebezpečenstvách ich nezodpovedného užívania

- pochopiť obavy rodičov, ktorí očakávajú, že škola hrá úlohu v prevencii narkománie
- podpora zdravia

Sú rôzne spôsoby ako zdefinovať ciele programu. V 5. kapitole to uvádzame podrobne. Jedným z prostriedkov, ktoré sú nápomocné pri zvažovaní možných cieľov a úloh je **SMART MODEL** projektového plánovania. Ten môžeme použiť ako rýchly prehľad pre stanovenie uskutočniteľnosti programu (pozri nástroj 3.1.).

c/Posúdenie existujúcich programov

Veľa programov používa všetky druhy balíkov súborov alebo programov (uvedené ako „program“). Je veľmi dôležité byť schopní vopred odhadnúť ako úspešný tento program môže byť. Inými slovami, aká bude pravdepodobná efektívnosť tohto programu? Dole načrtnutá metóda nám umožní urobiť rýchly prehľad programu.

Rýchly prehľad

Aby sme posúdili program skôr ako si ho vyberieme, musíme vziať do úvahy nasledujúce aspekty:

- A** Štyri teoretické a vedecké kritéria (súvisiace z formou a obsahom programu)
- B** Skutočné prostredie programu: ako dobre program doňho zapadá, ako zapadá do danej štruktúry (tu: škola, učitelia a žiaci)

Je nevyhnutné splniť (A) objektívne kritéria, ale tieto samé nie sú dostatočnou zárukou úspechu programu. Preto musia byť splnené aj subjektívne (B) kritéria.

Všetky potrebné kritéria sú uvedené ďalej, spolu s počtom relevantných otázok (celkom 20). Pozitívne odpovede na tieto otázky pomôžu tým, ktorí tvoria program, sledovať ako významne daný program spĺňa kritéria a teda aké je dôležité, aby bol pravdepodobne úspešný.

A Objektívne kritéria

1 Všeobecne

- a** Bol každý relevantný aspekt subjektu (obsah programu) pomenovaný?
- b** Je vybratá cieľová skupina dostatočne diferencovaná?
- c** Bol každý člen cieľovej skupiny primerane oslovený?

2 Pozitíva

- a** Vyjadruje idea programu to, čo podporujete a čo si želáte dosiahnuť, ako aj to čomu sa hodláte vyhnúť a proti čomu ste?
- b** Odmeňuje program vhodné správanie, a trestá nevhodné správanie?
- c** Vzali ste do úvahy, ako sa môžu rozšíriť možnosti cieľovej skupiny, alebo je obsah jednoducho obranný a zameraný na to, ako pristúpiť k problémom a limitovať ťažkosti?
- d** Je prístup programu otvorený alebo môže kampaň nevedomo posilniť atmosféru „tabu“?

3 Trvanie

- a** Ide o viac ako jednu (oddelenú) kampaň?
- b** Bude sa vykonávať po fázach, s hlavným dôrazom na analýzu, stanovenie cieľov, plánovanie, realizáciu a hodnotenie?
- c** Venujete pozornosť pokračovaniu programu?

4 Hĺbka

a Je to pokus dosiahnuť viac než povrchný rast uvedomenia si alebo zlepšenie vzdelávania?

b Venujete pozornosť úrovni zručností a správania?

c Obsiahne práca hodnotenie, komentáre alebo informácie od cieľovej skupiny?

d Pomôže kampaň cieľovej skupine stať sa viac sebaopodpornou a nezávislou ohľadom na jednotlivca?

B Subjektívne kritéria

5 Primeranosť

a Je program vhodný pre danú vývinovú úroveň, danému miestu, veku a prostrediu žiakov?

b Je program v súlade s osobnými názormi a praktickými možnosťami učiteľov?

6 Prostredie

a Zapadá program do identity, hodnôt a klímy školy?

b Korešponduje program s existujúcimi iniciatívami, alebo je potrebné začať program od začiatku?

c Môže program vyústiť do komplexnej súvislej stratégie?

d Venujete pozornosť práci „zameranej na okolie“ alebo práci zameranej len na osoby?

Na záver, odpovede na hore uvedené otázky vám umožnia vylúčiť programy, ktoré pravdepodobne nebudú mať vplyv alebo budú mať negatívny dopad.

Negatívne odpovede môžeme kategorizovať na tieto typy otázok:

- jednostranné (pre kritéria 1 a 2)
- špeciálne (kritéria 3 a 4)
- extrémne (kritéria 5 a 6).

Programy sú jednostranne zamerané ak odpovede na kritéria 1 a 2 sú negatívne. Programy nie sú trvalé alebo sú náhodné, ak odpovede na otázky kritéria 3 a 4 sú negatívne. Programy sú nevhodné pre školy, ak odpovede na kritéria 5 a 6 sú negatívne.

Môžeme bezpečne povedať, že program, ktorý spĺňa jedno alebo viac z troch hore uvedených záverov, pravdepodobne bude mať negatívny dopad na výsledok v reálnom prostredí a škola ho nebude schopná uvážlivo realizovať.

Poznámka: veľmi záleží na tom, kto odpovedá na tieto otázky. Autori tohto manuálu doporúčajú, že tento Rýchly Prehľad by mala vypracovať skupina ľudí zainteresovaných do programu, reprezentujúca najvýznamnejšie názory školy (vrátane študentov). V tomto prípade môže byť užitočným zdrojom aj cieľová skupina (pozri 5. kapitolu).

d/ Príprava

Len čo sa realizuje výber existujúceho programu alebo sa vytvorí nový program, treba sa ujať príprave realizácie. Počas tejto fázy, môžu vyvstať nasledujúce otázky. 5. kapitola načrtáva činnosti predštartovej fázy.

Definovanie úloh a zámerov

Jednou z najdôležitejších je informácia týkajúca sa definovania úloh a merania ich dosahovania. Aby sa definovali úlohy je dôležité mať dobrú predstavu situácie na začiatku programu. Zadefinuje sa, ktoré oblasti škola chce zmeniť a zadefinujú sa otázky, ktoré môžu slúžiť ako ukazovatele akého druhu sa zmena vyžaduje. Napríklad, veľký stupeň nezhody medzi rôznymi vnímaniami situácie medzi zainteresovanými je očividne oblasť,

na ktorej treba pracovať. Veľké množstvo študentov udáva, že sa im nepáči atmosféra v škole, a to by mohlo byť ďalšou úlohou.

Neočakávané a neplánované účinky

Je dôležité mať na pamäti, že určité intervencie a aktivity môžu mať neočakávané a neplánované účinky (presun z jedného typu drogy na iný, alebo strata dôvery z dôvodu skreslenej informácie), ktoré koniec koncov môžu mať opačný účinok. Neočakávané účinky, ktoré sa môžu objaviť tiež obsahujú pohoršenie vyjadrované mimoškolským okolím. Ale neočakávané účinky môžu byť aj pozitívne. Preventívny program v škole, ako ho predstavuje tento manuál, môže zlepšiť kooperáciu, komunikáciu a vzájomné porozumenie medzi všetkými v škole.

e/ Realizácia

Táto časť programu je podrobne rozpracovaná v 5. kapitole.

f/ Monitoring

6. kapitola obsahuje rozsiahly popis monitoringu pokroku, ktorý bol dosiahnutý pomocou programu. Okrem vyplnenia dotazníka, relevantných informácií, napr. pre prvé pochopenie súčasnej situácie (pozri tiež Nástroje 5.1.), môžeme zhromažďovať informácie – skôr ako začne realizácia projektu – pomocou:

- preskúmania oficiálnych dokumentov
- prechádzkou po škole a všímanie si aké je tam prostredie, či sú tam miesta na komunikáciu, kde študenti oddychujú cez prestávky atď., vytvorte si sociálnu mapu školy
- rozhovory s učiteľmi, rodičmi a študentmi
- dotazníky pre učiteľov, rodičov a študentov

g/ Evaluácia (Zhodnotenie)

Pozri 7. kapitolu.

h/ Integrácia a udržateľnosť

Efektívny program si vyžaduje dlhodobú víziu a vynaloženie času a zdrojov. Programy, ktoré robia externí pracovníci by sa mali pokúsiť integrovať program do normálneho výchovno-vzdelávacieho procesu, čo však pre externistov nemusí byť stále možné.

3.4.Práca s prístupom vzdelávania životných zručností

Vzdelávanie životných zručností má potenciál, aby poskytovalo komplexný prístup k podpore zdravia a primárnej prevencie na školách. Môže byť vytvorené, aby uľahčilo učenie sa zručností pre každodenný život a podporovalo duševnú pohodu, ako aj pre prevenciu zdravia ľudí a sociálnych problémov, vrátane fajčenia a narkománie, AIDS/HIV, delikvencie, násilia a depresie.

Primárnym cieľom vzdelávania životných zručností je **podporiť deti, aby si chránili svoje vlastné zdravie a duševnú pohodu.**

„Životné zručnosti sú spôsobilosti pre adaptívne a pozitívne správanie, ktoré umožňuje jedincom efektívne si poradiť s požiadavkami a úskaliaми každodenného života“ (WHO, 1993, definícia životných zručností).

Programy na rozvoj životných skúseností môžu zahŕňať širokú škálu zručností, vrátane praktických zručností a teoretických skúseností. Hoci, vzdelávanie životných skúseností je v podstate založené na sociálno-psychologických zručnostiach, ktoré umožnia mladým ľuďom zvládnuť požiadavky a úskalia života. Pri vzdelávaní životných skúseností v škole,

si deti a mládež rozvíjajú zručnosti, ktoré im umožnia robiť rozhodnutia o svojom živote a riešiť každodenné problémy, byť kritický k analýze sociálnych kontaktov a tvorivo myslieť pri ťažkých situáciách. Tiež sa učia jasne a presvedčivo komunikovať, rozvíjajú si interpersonálne zručnosti a sebavedomie, mať súcit pre druhých. Ostatné zručnosti učia zvládanie emócií a zvládanie stresových situácií v ich živote. Zručnosti získavajú sa vo vzdelávaní sú praktické v kontexte konkrétnych každodenných situácií, ktorým sú mladí ľudia vystavení, ako aj vo viac hypotetickom kontexte, špecifických, problémových rizikových situácií primerane pre vekovú skupinu.

V mnohých krajinách sú učitelia a školy zavalené veľkým množstvom preventívnych programov, ktoré je potrebné realizovať. Väčšina preventívnych programov v školách sú oddelené, krátkodobé intervencie. Dlhodobá efektivita takýchto prístupov nebola preukázaná. Čo sa ukázalo je, že najefektívnejším preventívnym programom sú intervencie založené na zručnostiach. Hoci, keď sú rôzne preventívne programy založené na intervencii zručností, vo všetkých sa zručnosti učia veľmi podobne. To vedie k neutržateľnej situácii, s množstvom preventívnych programov – často na podobnom základe – súťažia programy jeden s druhým o miesto v preplnených školských osnovách. Riešením tohto problému je integrované, dlhodobé a komplexné vzdelávanie životných zručností v škole.

Ak je primárny preventívny tréning zručností integrovaný do dlhodobých komplexných osnov rozvoja životných zručností na školách, je vyššia pravdepodobnosť, že tieto sa integrujú do správania a že dosiahnutie úloh prevencie sa významne zvýši.

Potreba rozvíjania životných zručností jasne zachádza ďalej než potreba zručnosti pre zdravotnú výchovu. Škola očakáva, že prispeje k socializácii mladých ľudí. Vzdelávanie životných zručností tiež pomôže škole naplniť svoje akademické úlohy. Pozitívne dopady v školách ako ich školy uvádzajú sú: zlepšenie vzťahu učiteľ – žiak, lepšie správanie žiakov v triede, zníženie počtu študentov, ktorí nedokončia štúdium, a zlepšenie študijných výkonov.

Pre zaistenie dlhodobejšieho cieľa rozvíjania životných zručností, ktorý môžeme dosiahnuť budovaním krátkodobých intervencií, je potrebné urobiť niekoľko krokov:

- vytvorenie lekcii zameraných na problémové zručnosti
- preventívny program zameraný na zručnosti by mal byť vytvorený tak, aby sa stal súčasťou dlhodobého, komplexného prístupu rozvíjania životných zručností.
- keď sa takýto prístup realizuje a získa dôveryhodnosť, mala by sa vynaložiť snaha vytvoriť ďalšie – doplnkové časti rozvíjania životných skúseností, týkajúcich sa ostatných cieľov primárnej prevencie a podpory zdravia.

Životné skúsenosti je možné trénovať pomocou interaktívnych vzdelávacích metód. Prístupy založené na didaktike a informáciách nie sú dost' efektívne. Osvojovanie si životných zručností je založené na sociálnom učení, ktoré zahŕňa pozorovanie, praktické osvojovanie a ich použitie:

- Učitelia potrebujú tréning v používaní interaktívnych metód
- Osnovy vzdelávania životných zručností je potrebné spájať so snahou poskytovať podporné sociálne prostredie v škole
- Štruktúrované osvojovanie životných zručností začína praktickým nácvikom zručností v triedach, čo poskytuje možnosť vyskúšať si dôsledky rôznych spôsobov správania sa v bezpečnom prostredí.
- Úlohou vzdelávania životných zručností je praktický nácvik zručností mimo školskej triedy
- Osvojovanie je potrebné vytvoriť ako dlhodobý proces.

Niektoré dôležité elementy týkajúce sa postojov učiteľa, ktorý pracuje s rozličnými hodnotami a normami v prístupe osvojovania životných zručností:

Bezpečnosť a sloboda

Osvojovanie si životných zručností pracuje s pocitmi, emóciami, vnímaním a sebareflexiou. Preto sa žiaci potrebujú cítiť bezpečne a slobodne pri prejavoch svojich názorov, bez strachu, že ich otvorenosť bude zneužitá. Atmosféru bezpečia a otvorenosti môžeme vytvoriť pomocou:

- jasného systému a úloh na jednotlivých hodinách
- zapojením žiakov do výberu pravidiel komunikácie, pokúsiť sa dohodnúť
- jasne zdefinovať vaše hranice a hranice školy
- umožniť žiakom slobodný prejav ich názorov a pocitov a pod.
- ponúknuť výber a spolu definovať výber
- nechať žiakov rozhodovať o formovaní skupiny, alebo ponúknuť aktivity, ktoré vedú k formovaniu skupiny
- ak je možné, zapájať sa do aktivít
- robiť hodnotenie v rôznych časoch z rôznych aspektov
- používať rozličné metódy evaluácie

Spätná väzba

Osvojovanie si životných zručností je forma interaktívneho vzdelávania. Nie je to frontálna vyučovacia metóda, ale vyžaduje si komunikáciu medzi učiteľom a žiakmi a vzájomnú spätnú väzbu.

- počas hry: ľudia sa učia lepšie keď je učenie príjemné
- cez pozitívnu spätnú väzbu s učiteľom formou 1.osoby „ja“
- cez pozitívnu spätnú väzbu v skupine

Modelovanie

Osvojovanie si životných zručností je o ľudskej interakcii a spolupráci. To znamená, že učiteľia a ostatní, ktorí robia osvojovanie si zručností by sa nemali izolovať od študentov, ale byť základným aktérom v skupine, ako zdrojová osoba alebo rolový model.

- explicitne (otvorene) formou aktivít
- formou aktívnej účasti na činnostiach
- implicitne formou vyhnutia sa správania, ktoré vás vyčlenia od žiakov
- formou príkladov

Podporovanie vhl'adu, porozumenia

Osvojovanie si životných zručností je vytváranie individuálnych zručností a spôsobilostí žiakov. Je to vytváranie a podporovanie pochopenia a uvažovania. Vyžaduje si to otvorenú myseľ zo strany učiteľa ako aj žiakov zapojených do programu a ochotu prijať spätnú väzbu a kritiku.

- informujte žiakov o štruktúre hodiny, o úlohách
- spochybňujte svoje vlastné názory a nepredávajte ich ako „pravdu“
- zrkadlite správanie žiakov

Dôležité pripomienky v súvislosti s uplatňovaním prístupu osvojovania si životných zručností:

- je to dlhodobý program
- vedie ho učiteľ so sociálno-psychologickým tréningom
- týka sa všeobecne použiteľných a špecifických zručností
- má dlhodobé a krátkodobé priority
- je vhodný pre každú časť rozvíjajúceho sa procesu z hľadiska vývinu
- vyžaduje si aktívny študentský prístup
- je napojený na iné subjekty

- využíva materiály
- má rovesnícke zložky

Možné riziká:

- Hoci by mala byť zapojená celá škola, často sa to dotýka len časti veľa ľudí.
- Členovia učiteľského zboru považujú tréning životných zručností za hodiny bez dobre známych hodnotiacich metód (známky, body a pod.) a tak ich považujú za menej dôležité.
- Ľudia očakávajú, že sa na týchto hodinách vyriešia všetky ľudské problémy, ale to nie je možné.
- Výsledky sú merateľné iba počas dlhodobého trvania
- Po chvíli môže dôjsť k „vyčerpaniu záujmu“ ostatných zainteresovaných osôb než tých, ktorí sú priamo zapojení.

Literatúra:

Baker, Kim a Sunny: The complete idiots guide to Project Management, Alpha Books, New York (USA), ISBN 0-02-861745-2.

Metodika 3.1. SMART Model

S	Specific	Špecifický
M	Measurable	Merateľný
A	Acceptable	Prijateľný
R	Realistic	Reálny
T	Time - bound	Časovo ohraničený

Špecifickosť

Buďte špecifický vo svojich úlohách a aktivitách. Veľmi všeobecné úlohy vedú k neurčitým výsledkom. Dopredu myslíte na to, čo určuje konkrétny výsledok ktorý by ste chceli dosiahnuť počas hodnotenia programu.

Špecifické úlohy sú:

- rozšíriť vedomosti žiakov o drogách
- zachytiť všetkých žiakov danej vekovej skupiny alebo triedu
- vyhradiť dve hodiny týždenne na drogovú prevenciu

Špecifické aktivity sú:

- realizovať a dodržiavať opatrenia proti drogám a ich použitiu v areáli školy
- špecifikujte, ktoré informácie by sa mali povedať
- špecifikujte cieľovú skupinu
- špecifikujte, na aké látky by ste sa mali zamerať

Merateľnosť

Uistite sa, že úlohy sú merateľné ako konkrétne výsledky vášho programu a že aj aktivity, ktoré sú časťou programu sú tiež merateľné (zamerajte sa na merateľné položky). Toto sa môže týkať procesu alebo špecifických úloh, ktoré je potrebné dosiahnuť. Výsledky môžete merať monitoringovými metódami, ktoré sú pripojené v tomto manuáli. Potrebné informácie môže tiež poskytnúť aj evaluácia.

- napríklad, dosiahnite merateľné číslo žiakov špecifickej vekovej skupiny so špecifickými informáciami a v merateľnom počte hodín výuky

Prijateľnosť

Úlohy a realizácia metód preventívneho programu nie sú vždy oceňované, pochopené alebo prijímané všetkými zainteresovanými v škole alebo v jej okolí. Napr.:

- Ak je úlohou programu naučiť žiakov ako užívať drogy bezpečným spôsobom. Podporovatelia prístupu „Jednoducho povedz nie“ môžu mať námietky.
- Ak riaditeľ alebo školský manažment nie je iniciátorom programu a školskí zamestnanci mu nechcú venovať čas a námahu. Niekedy je potrebné direktívne rozhodnúť na základe hierarchie organizácie, aby ľudia spolupracovali.
- Školskí zamestnanci nemusia akceptovať program, pretože účasť ich zaťažuje. Zamestnancov je potrebné ubezpečiť o výhodách programu.
- Žiaci môžu cítiť, že predpokladaný program nie je pre nich vhodný, že je zameraný na nesprávnu problematiku, alebo že neberie ich súkromie vážne. Je nevyhnutné zapojiť žiakov do definovania úloh programu a do realizácie. Ak žiaci podporia prístup a realizáciu programu, zvýši to celkové prijatie jeho obsahu.
- Rodičia sa môžu cítiť znepokojení daným typom prevencie, niektorí sa môžu obávať, že preventívne aktivity podporia užívanie drog. Je dôležité informovať rodičov o fakte, že škola bude realizovať preventívny program. To, a vedomosť komu adresovať prípadné otázky, im umožní cítiť sa informovane. Tiež je dôležité dať rodičom možnosť zúčastniť sa na programe.
- Komunita môže zistiť, že v škole beží takýto program a z toho usúdi, že škola má problémy s drogami. Doporučuje sa do programu zapojiť okolie školy.
- Môže byť program prispôbený k filozofii školy? Sú prevádzkovatelia programu ochotní robiť potrebné modifikácie?
- Je možné zmeniť školskú protidrogovú filozofiu, ak je to potrebné? Je školská komunita ochotná a pripravená robiť potrebné zmeny?

Reálnosť

Nič nie je škodlivejšie pre dobrú podporu a účasť na programe, než stanovenie si nerealistických a nedosiahnuteľných cieľov. Ak aktivity a intervencie v programe nevedú k výsledkom, podpora priebehu programu bude slabnúť. Z toho dôvodu:

- Stanovte ciele, ktoré sú skutočne dosiahnuteľné a ktoré sú prvkami vášho programu
- Buďte primeraný vo svojich očakávaniach dosiahnuť zmeny v správaní študentov (v súvislosti s drogami)
- Buďte kritický, keď ciele stanovujú externé orgány, a buďte si vedomý skutočnosti, že nemôžete zmeniť fenomén, ktorý sa nedá ovplyvniť vašim programom.
- Uistite sa, že pred uskutočňovaním programu máte podporu všetkých zapojených, vrátane zamestnancov, študentov a rodičov.
- Má škola prostriedky na realizáciu programu:
 - typ školy – vezmite do úvahy študentov, učiteľov a rodičov
 - lokalita školy – špeciálne problémy (žiaci dochádzajú z iného mesta, obedové prestávky, jedáleň a pod.)
 - školské vybavenie – (sú k dispozícii miestnosti, oddychové miestnosti, dvor a pod.)
 - Ako prebieha rozhodovanie? Koho zahŕňa?
 - Aké zmeny očakávate ako výsledok programu? O čom môže projektový manažér informovať z iných škôl, čo nám môže povedať, aké zmeny očakávať?
 - Sú očakávané zmeny prijateľné pre školu?
- Informujte všetkých zainteresovaných o možnostiach intervencie (učiteľský zbor, nepedagogických pracovníkov, žiakov, rodičov, riaditeľov a pod.)

Časová ohraničenosť

Úlohy by mali byť realizovateľné v určitom, presne definovanom časovom harmonograme. Napríklad: škola odhadne, že tvorba a realizácia školskej preventívnej drogovej politiky by mala byť realizovaná počas jedného školského roka, alebo že určitý počet hodín by mal byť prednášaný v každej triede ročníka (napr. v ôsmom alebo deviatom ročníku, atď) počas 3-mesiakov.

Čas je dôležitý faktor programu. Nie len preventívne programy potrebujú čas z hľadiska hodín pre aktivity, tiež je aj potrebný čas na zmeny. Správanie sa nemôže zmeniť za noc. Aby sa získala podpora ostatných zúčastnených, je potrebné aby program bol jasný z hľadiska časovej spotreby. Okrem toho, je dôležité definovať jasný časový harmonogram a zahrnúť do neho aktivity, ktoré zaberú dlhší čas (napr. celkový cieľ: zníženie drogového užívania) ale tiež aktivity s kratším časovým rozsahom (napr. definovanie pravidiel a obmedzení o drogách, vedenie monitoringu, špecifických projektov a pod.)